

Çankırı İli Kentsel Açık Yeşil Alanlarının Belirlenmesi ve Geliştirilmesi Üzerine Bir Araştırma

Nurhan KOÇAN^{1*}, Şerife Sultan İBİŞ¹

¹ Bartın Üniversitesi, Mühendislik, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı

(Geliş Tarihi/Received Date: 09.10.2020; Kabul Tarihi/Accepted Date: 19.12.2020)

Öz

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kent nüfusunun hızlı artışı, sosyal, ekonomik, politik ve kültürel koşullar, özellikle kent merkezlerinde açık-yeşil alanların yatay ve düşey yönde giderek azalmasına yol açmıştır. Bu yapıya sahip kentler, insanları doğal ortandan uzaklaştırmakta ayrıca kentlerin yaşam kalitesini düşürmektedir. Bu çalışmada konum olarak Türkiye’nin merkezinde yer alan, doğal-kültürel potansiyeli ve değerli maden yatakları ile önemli bir iş alanı sunan Çankırı kentinin açık yeşil alan varlığı araştırılmıştır. Çalışmada imar planından yola çıkılarak kentin açık yeşil alan miktarı sayısal olarak belirlenmiş, bu miktarın kentsel alandaki oranı ile kişi başına düşen yeşil alan miktarı tespit edilmiştir. Çalışmada elde edilen veriler kentin açık yeşil alanlarının miktar olarak yetersiz olduğunu göstermektedir. Çalışma sonucunda kent için yeni açık yeşil alanlar önerilmiş ve kişi başına düşen açık yeşil alan miktarı artırılmıştır. Çalışmanın benzer kentlerde yapılacak çalışmalara örnek olması ve sonuçlarının yerel yönetimlerle paylaşılması durumunda somut olarak yararlar sağlayacağı öngörülmektedir.

Anahtar kelimeler: Açık yeşil alan, kamusal açık alan, kentsel planlama, Çankırı

A Research on The Determination and Improvement of The Urban Open Spaces of Cankiri (Turkey)

Abstract

The rapid increase of urban population, social, economic, political and cultural conditions have led to decrease of open green space in urban centers especially in horizontal and vertical direction in Turkey gradually as well as in the whole world. Cities with this structure keep people away from the natural environment and also reduce the life quality of the cities. In the study open green spaces of the Cankiri was evaluated which is located in the center of Turkey. It has natural and cultural potential and valuable mineral deposits. The area offers important business and tourism. In the study, the amount of open green space in the city was determined numerically, based on the zoning plan, the ratio of this amount in the urban area and the amount of green areas per person was determined. The data obtained in the study show that the city is insufficient as the amount of open green space. As a result of the study, new open green areas were proposed for the city and the amount of open green areas per person was increased. It is anticipated that if the study sets an example for studies to be conducted in similar cities and the results are shared with local governments, it will provide concrete benefits.

Keywords: Open green spaces, public open spaces, urban planning, Cankiri.

*Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Nurhan Koçan, nkocan@bartin.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-9433-7007> Şerife Sultan İbiş: <https://orcid.org/0000-0001-7431-9696>

1. Giriş

Bir kentin genel karakterini, mimari yapılar ile açık yeşil alanlar ve bunların birbirleriyle olan bütünlüğü belirlemektedir. Açık yeşil alanlar, insan ile doğa arasındaki bozulan ilişkiyi dengelemede ve kentsel yaşam koşullarının iyileştirilmesinde önemli bir role sahiptir. Bu nedenle gelişmiş ülkelerde açık yeşil alanların nitelik ve nicelikleri, medeniyetin ve yaşam kalitesinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda pek çok gelişmiş ülke, insanların zihinsel ve fiziksel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak yaşam için uygun kent mekânı ve ekolojisini planlama ve oluşturma çabasına yönelmektedir (Gül ve Kılıç 2001).

Geçmişten günümüze kentler, insanların esas yerleşim amaçları ve varlıklarını sürdürme konusundaki ideallerine göre karakter kazanmışlardır (Ceylan 2007). Günümüzde teknoloji ve sanayi alanındaki gelişmeler kentlerdeki iş olanaklarını artırmış bu da kentlerde hızlı nüfus artışını beraberinde getirmiştir. Buna bağlı olarak artan yapı yoğunluğu, kentleşme ve tüketim ihtiyaçları kentsel çevreleri tahrip etmeye başlamıştır. Böylece kentlerdeki açık yeşil alanlar kentsel diğer kullanım alanlarına dönüşmüş ve niceliksel olarak azalış yaşamışlardır. Hızla kentleşen bir sistemde sağlıklı ekolojik dengelerden söz etmek oldukça güçtür (Melchert 2005). Bu noktada açık yeşil alanlar kentlerde doğa ile kent arasında bir arayüz olarak dengeyi sağlarlar. Açık yeşil alanlar insanların dinlenme, eğlenme gibi çeşitli aktivitelerine olanak tanıyan, kentlerdeki yoğun yapılaşmayı azaltıcı özellik taşıyan ve kullanımlar arası bağlantı ve sürekliliği sağlayan alanlar olarak tanımlanmaktadır (Kuter 2007).

Bu çalışmada Çankırı kent merkezi açık yeşil alanları yönünden incelenmiştir. Çalışmanın amacı kentin açık yeşil alanlarının belirlenmesi ve gelecek nesillere aktarılabilmesi, kullanıcıların boş zamanlarını değerlendirebilecekleri yeni açık yeşil alan önerileriyle kentin ekolojik yapısında olumlu gelişmelerin sağlanmasıdır.

1.1 Açık Alan Kavramı ve Önemi

Açık alan kavramı Özbilen (1991)'e göre, kent dokusunun önemli temel elemanlarından birisi olup mimari yapı ve ulaşım alanları dışında kalan açıklıklar veya boş alanlar olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir deyişle, dış mekân üzerinde herhangi bir amaca göre yapılaşmanın olmadığı ve herhangi bir rekreasyonel kullanımı için uygun potansiyel imkânı bulunan alanlar olarak algılanmaktadır. Yeşil alan kavramı ise, mevcut açık alanların bitkisel elemanlar (odunsu ve otsu bitkiler) ile kaplı veya kombine edilmiş yüzey alanları olarak tanımlanmaktadır (Gül ve Küçük 2001). Bu alanlar yapılaşmanın olmadığı ve rekreasyonel kullanım için potansiyeli olan alanlar olarak algılanmaktadır.

Gold (1980) açık alanları, kentsel yerleşim alanlarında ve kent çeperinde fiziksel sınırlar oluşturarak kentlerin doğal kimliklerinin ve peyzaj özelliklerinin sürdürülmesini sağlayan, doğal olarak bulunan veya insan eliyle şekillenmiş arazilerin genel adı olduğunu belirtmektedir. Yeşil alanları ise kentsel doku içinde estetik, kültürel ve sürdürülebilir arazi kullanımına yönelik olarak çok amaçlı planlanan ve tasarlanan kamu veya özel mülkiyetteki alanlar olarak tanımlamaktadır.

3194 sayılı İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine ait esaslara dair yönetmeliğin tanımlar bölümünde, “park, çocuk bahçesi ve oyun alanları olarak ayrılmış alanlara aktif yeşil alan” denmektedir. Yine 3194 sayılı İmar Yasası'nda yeşil alanlar, “toplumun yararlanması için ayrılan oyun bahçesi, çocuk bahçesi, dinlenme, gezinti, piknik, eğlence ve kıyı alanları toplamıdır. Metropol ölçeğinde fuar, botanik ve hayvanat bahçeleri ile bölgesel parklar bu alanlar kapsamındadır” şeklinde tanımlanmıştır. Tüm bu tanımlar kapsamında kentsel açık alanlar; sadece orada yaşayanların değil, tüm kentlilerin ortak kullanım alanı olup üzerinde

yapı bulunmayan, sokak, cadde ve meydan vasıtasıyla kent içinde yer alan çeşitli bölüm ve yapıları birbirine bağlayan kamusal mekanları içermektedir (Öztürk 2004).

Açık yeşil alanlar, kentin fiziksel yapısını ortaya koyan ve biçimlendiren temel alan kullanımlarından birisi olup diğer alan kullanımlarını bütünleştiren bir denge unsurudur. (URL-1). Kentler, sürekli olarak gelişen fiziksel mekanlar oldukları için, bu mekanlarda yer alan unsurların sürekli değişimi ve yoğunlaşması söz konusu olmaktadır. Bu durum kentte yer alan mevcut açık ve yeşil alanların hızla tüketilmesine, kent yaşamının monotonlaşmasına ve kentlerin insan yaşamı için sosyal, kültürel ve biyolojik açıdan yetersiz çevreler haline dönüşmesine neden olmaktadır. Açık yeşil alanlar, yerleşmelerin organik gelişmesinde, nüfus ve yapı yoğunluğunun korunmasında, yerleşmede arazi kullanım dengesinin sağlanmasında ve spekülatif gelişmelerin önlenmesinde önemli görevler üstlenmektedir (Ceylan 2007).

1.2 Açık Yeşil Alanların İşlevleri

Açık yeşil alanların kentlerin fiziksel yapısına sağladıkları yararlar ve insan üzerindeki sosyo-psikolojik etkileri şöyledir; (Durmuş 1997)

1.2.1 Fiziksel İşlevler

- Açık yeşil alanlar kentlerin fiziksel yapılanmalarında denge elemanlarıdır ve mekansal olarak kitle-boşluk dengesini sağlar.
- Açık yeşil alanlar yapı kitleleri arasında tekdüzeliği kırıp kente organik bir yapı kazandırırken, kentteki günlük, mevsimlik değişikliklerin algılanmasını da sağlar.
- Açık yeşil alanlar yaya ve araç trafiğine olumlu katkı sağlar.
- Açık yeşil alanların kent iklimi üzerinde çok yönlü etkileri vardır. Bunlar biyolojik ortamları nedeniyle temiz hava sağlamakta, hava sirkülasyonunu, günlük-mevsimlik ısı değişimlerini ve nispi nemi düzenler. Açık yeşil alanlar gürültü ve toz gibi olumsuz çevre etmenlerini azaltarak kente temiz hava, ışık, güneşlenme olanakları sağlar.
- Açık yeşil alanlar özellikle taban suyu depolama, erozyon kontrolü gibi işlevlere de sahiptirler.
- Açık yeşil alanlar yapı kitlelerinin soğukluğunu yumuşatma, çirkin görünümleri maskeleyerek ve kente estetik görünümler sunma gibi işlevlere de sahiptirler.
- Açık yeşil alanlar kent mekanı içindeki bir insanla çevresi arasında ölçü yönünden denge kurarak mekanların daha iyi algılanmasını sağlar.

1.2.2 Sosyo-Psikolojik İşlevler

- Açık yeşil alanlar kentlerde yaşayan insanların serbest zamanlarını çeşitli aktivitelerle değerlendirmesine olanak sağlar ve insan-doğa ilişkisini canlı tutmaya çalışırlar.
- Açık yeşil alanlar, sosyo-kültürel etkinlikler için önemli mekansal düzenlemeler olup toplumsal ilişkilerin güçlendirilmesinde bireyin toplumsallaşmasına katkı sağlar.

1.3 Açık ve Yeşil Alanların Standartları

Açık ve yeşil alan normu, genelde kişi başına düşen açık yeşil alanların m² miktarı olarak yani kent üzerindeki yeşil doku barındıran alanların tümünün, kentin genel nüfusuna bölünmesi biçiminde ifade edilmektedir. Ancak bu ifade sadece niceliksel bir yaklaşımdır. Açık yeşil alanlar kapladığı alan kadar sahip olduğu donanımlar, işlevsellik ve estetik özellikleri de önem taşımaktadır (Gül & Küçük 2001). Kentsel işlevlerin gerektirdiği

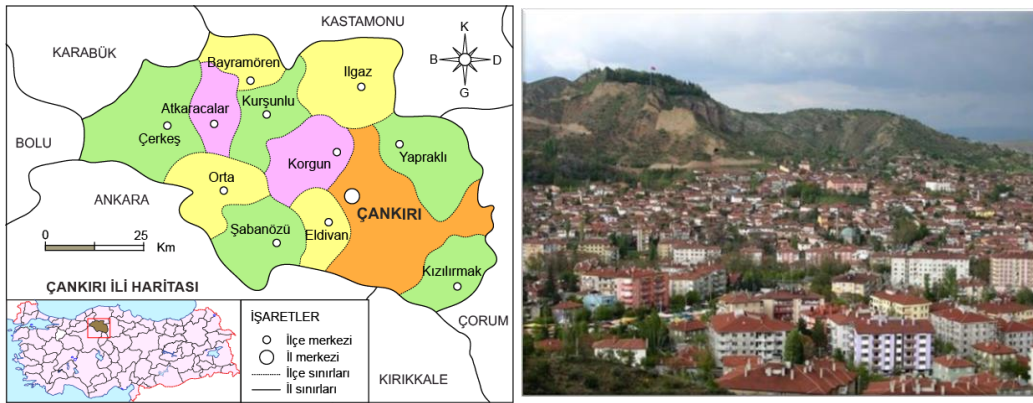
alanların veya yapıların boyutları, türü, fiziki konularda en az, en çok ve en uygun ölçüleri saptayan nicel sınırlamalarla, bunları etkileyen kentsel değişkenlerde yapılan varsayımlar kent standartlarını oluşturmaktadır. Açık yeşil alanların kentsel doku içinde standartlarının belirlenmesinde kentin fiziki yapısı, sosyo-ekonomik yapı ve insanların kişisel özellikleri gibi değişkenler etkili olmaktadır. Çelik (2000) açık yeşil alan standartlarının belirlenmesinde göz önüne alınması gereken kriterleri şöyle açıklamıştır: Planlanacak alan içinde konut ve nüfus yoğunluğu, planlanacak alan içinde nüfus ve yaş dağılımı, nüfusun sosyo-ekonomik özellikleri, nüfusun cinsiyet ve medeni durumu, nüfusun sağlık özellikleri, özel mülkiyetteki açık alan miktarı, kent büyüklüğü ve kentin doğaya yakınlığı, iklim özellikleri, yöresel eğilim ve özellikler, araç sahipliği durumu, kamu ulaşım ağı, okul oyun alanları miktarı ve bu alanların kamuya ne derece açık olduklarıdır. Alan standartlarının belirlenmesinde göz önüne alınması gereken kriterler her kente göre farklı çıkacağından kabul görmüş uluslararası bir standart bulunmamakta ve bu standartlar ülkelere, bölgelere ve kentlere göre farklılıklar göstermektedir (Aksoylu et al 2005; Önder ve Polat 2012).

Türkiye kentleri için 02.09.1999 tarih ve 23804 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelikle belirlenen standartlara göre Belediye sınırları içinde 10 m² /kişi, belediye ve mücavir alan sınırları dışındaki alanlarda 14 m² /kişi aktif yeşil alan ayrılması gerekmektedir (Anonim, 1999).

2. Materyal-Yöntem

2.1. Materyal

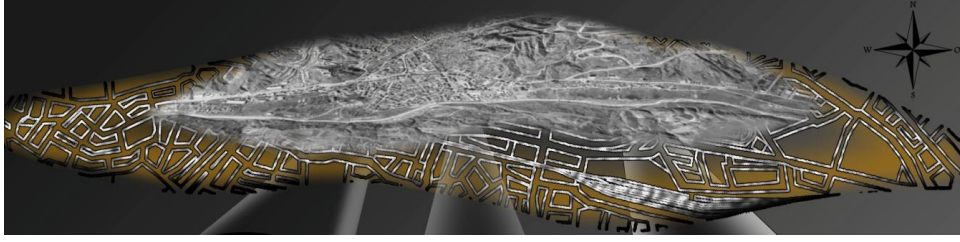
Çankırı ilinin kentin sahip olduğu açık yeşil alanlar, çalışmanın ana materyalini oluşturmaktadır. Çankırı, İç Anadolu Bölgesi’nde, 32° 30’ ile 34° 10’ doğu meridyenleri ve 40° 30’ ile 41° 03’ kuzey paralelleri arasında yer almaktadır. İç Anadolu ile Batı Karadeniz Bölgesi geçiş alanında bulunan yerleşim, güneyde Ankara ve Kırıkkale; batıda Bolu; kuzeybatıda Karabük; kuzeyde Kastamonu ve doğuda Çorum illeriyle sınırlanmıştır (Şekil 1). 723 metre rakıma sahip olup toplam yüzölçümü 7.388 km²’dir (URL-2; URL-5).

Şekil 1. Çankırı ilinin konumu (URL-5).

Şekil 2. Çankırı kent merkezinin genel görünümü (URL-5).

Dört tarafı dağlarla çevrili olan Çankırı İli bu dağlar üzerinde, yamaçlarda ve dağ aralarındaki vadilerde kurulmuş yerleşim merkezlerinden oluşmaktadır (Şekil 2). Engebelikler il yüzölçümünün %61’ini oluşturmaktadır (Timur ve Pekin Timur 2012).

Şekil 3. Çankırı ilinin topografyası

İlin genel toprak yapısının oldukça dağınık ve engebeli olması tarım açısından olumsuzluklara neden olmaktadır. Kızılırmak Havzası'nın jipsli yapısı nedeniyle bu bölgedeki yeraltı suları tuzludur. Bu olumsuz durum ise sulanabilen tarım arazilerinin sınırlı sayıda kalmasına neden olmaktadır. Kimyasal aşınma ve erimenin şiddetli bir şekilde etkisini gösterdiği yamaçlarda toprak oluşumu sınırlı olmaktadır. Jipsin acı karakterinin bitkiler için uygun bir yetiştirme ortamı oluşturmaması, bölgenin şiddetli sel ve erozyonlara maruz kalmasına neden olmaktadır. Özellikle kent merkezinin doğu ve güneydoğusunda kaya tuzu rezervi bakımından oldukça zengin olan ve derin tuz tabakalarına sahip tepeler bulunmaktadır. Bu tepeler aşırı tuzluluk nedeniyle çıplak bir görünüm kazanmıştır. Bunun yanında, ilin birçok bölgesinde önceden var olan orman alanları, tarım alanı açma amacıyla insanlar tarafından tahrip edilerek bozkır haline getirilmiştir. İl merkezini çevreleyen tepelerin büyük bir çoğunluğu birbirine benzer şekilde bitki örtüsü bakımından fakir ve çıplak bir yapıya sahiptir. Tatlıçay ve Terme çayı kenarlarındaki alanlarda ise söğüt ve kavak gibi su kenarı bitkileri ile çeşitli meyve ağaçlarına ve sebze türlerine rastlanmaktadır (Gökmen 2007; Anonim 2010; Tuna 2010).

Çankırı il sınırları içinde yükselti ve iklime bağlı olarak bitki örtüsünde değişiklikler görülmektedir. İlin güney ve güneybatısında stepler geniş yer kaplamaktadır. Steplerin bulunduğu yerlerdeki akarsular boyunca yer yer kavak (*Populus sp.*) ve söğüt (*Salix sp.*) görülmektedir (Anonim 2017; URL-4). Kuzey kısımda iğne yapraklı ağaçlardan oluşan çam (*Pinus sp.*), göknar (*Abies sp.*), ardıç (*Juniperus sp.*) gibi ağaç toplulukları, orman ve koruluklar bulunmaktadır. Kentin yüzölçümünün % 18'i ormanlarla kaplıdır (Anonim 2017; URL-4; URL-5).

Çankırı'nın genel bitki örtüsü kapsamında karaçam (*Pinus nigra*), sarıçam (*Pinus sylvestris*), Uludağ göknarı (*Abies bornmülleriana*), ladin (*Picea sp.*) meşe (*Quercus sp.*), adi gürgen (*Carpinus betulus*), kavak (*Populus sp.*), ardıç (*Juniperus sp.*), böğürtlen (*Rubus fruticosus*), kızcık (*Cornus sp.*), eğrelti (*Pteridium aglenienum*), ısırgan (*Urtica uranus*), sütleğen (*Eupherbia sp.*) ve çayırotları (*Grenemica sp.*) gibi bitkiler bulunmaktadır. Alt florada ise hububat, yemlik ve yemeklik baklagiller ile deve diken, yumak, ayrık otu gibi bitkiler bulunmaktadır (Anonim 2017).

Çankırı İç Anadolu ile Karadeniz Bölgeleri arasında yer alıp bir geçiş iklimine sahiptir. Bölgede yağış düzenli bir rejime sahip olmayıp, kuzey kesimler güneye kıyasla daha yoğun yağış görmektedir. İl merkezinde hakim rüzgar yönü kuzeybatı istikametindedir. Yıllık ortalama sıcaklık 11.3°C'dir. Yıllık ortalama yağış 414.2 mm.dir (MGM 2019; URL-3). Çankırı'nın mevsimlik yağış ve sıcaklık durumu akarsu rejimlerini etkilemektedir. İlin kuzey kesimlerinde yüksek dağların varlığına bağlı olarak yağışlar artmakta ve bunun neticesinde daha gür akımlı akarsular gözlenmektedir. Ancak, güney kesimlerde ise birçok akarsu yaz sonunda kurumaktadır (Gökmen 2007). TÜİK 2019 verilerine göre Çankırı merkez ilçe nüfusu 97.882'dir. Bu nüfus, 49.125 erkek ve 48.757 kadından oluşmaktadır. Yüzde olarak ise nüfusun %50,19'u erkek, %49,81'i kadındır. Yüzölçümü 7.490 km² olan Çankırı ilinde

nüfus yoğunluğu 29/km²'dir. Çalışma alanını oluşturan merkez ilçe ise 2018 yılında 96.025 nüfusa sahip olup, il nüfusunun %44,8'ini oluşturmaktadır.

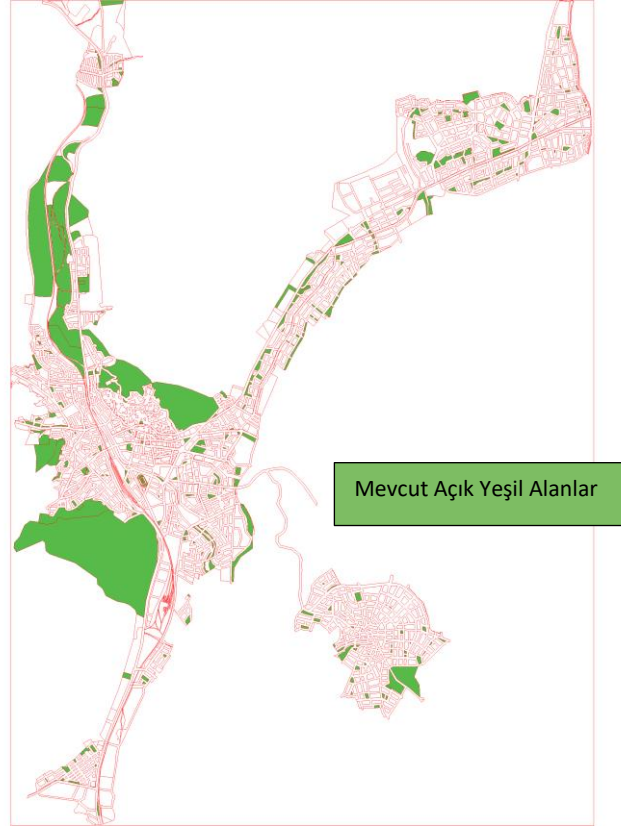
2.2. Yöntem

Araştırmada, Çankırı ilinin mevcut ve olası açık yeşil alanlarını irdelemek amacıyla 1/11.500 ölçekli imar planı, ulusal orman amenajman planları ve Google Earth görüntüsünden yararlanılmıştır. İmar planı ile Google Earth görüntüsü karşılaştırılmış ve çalışma alanı olarak kent merkezinin sınırları belirlenmiştir. Araştırma alanında bulunan tüm açık yeşil alanlar Autocad 2017 programı yoluyla, sayısal veri tabanına işlenmiştir. Bununla birlikte açık yeşil alanların tüm kentsel alan kullanımları içindeki oranını belirlemek için diğer alan kullanımları da sayısal ortama aktarılmıştır. Böylece bilgisayar ortamında kent merkezine ait sayısal bir veri tabanı oluşturulmuştur. Elde edilen sayısal verilerle kent merkezinin yüzde kaçının açık yeşil alanlardan oluştuğu, kentin açık yeşil alan miktarının imar planında belirtilen standarda uygun olup olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca çalışmaya katkı sağlaması açısından, yerli ve yabancı türdeki çeşitli tez, makale, kitap, bildiri, proje ve raporlardan yararlanılmıştır. Öncelikle açık alan oranını belirlemek için; Açık Yeşil Alan Miktarı / Kentsel Alan Miktarı $\times 100$ formülüyle açık alanların % oranı belirlenmiştir. Daha sonra açık yeşil alanların miktarı kent nüfusuna oranlanarak kişi başına düşen açık yeşil alan miktarı (m² olarak) bulunmuştur. Ayrıca kent merkezine yeni açık yeşil alanlar önerilmiştir. Çalışma sonucunda öneri alanlar dahil kişi başına düşen açık yeşil alan miktarı (m² olarak) hesaplanmıştır. Çankırı kenti için ideal bir açık yeşil alan sisteminin uygulamaya geçirilmesi noktasında bazı önerilerde bulunulmuştur. Öneriler Photoshop 2015 yazılımı ile poster haline getirilmiştir. Bununla birlikte kentin güçlü ve zayıf yönleri ile fırsat ve tehditlerini ortaya koyacak SWOT (GZFT) analizi yapılmış kentin açık yeşil alan varlığının geliştirilmesi yönünde çalışma alanında var olan potansiyellerin desteklenmesi ve sorunların çözümüne yönelik öneriler sunulmuştur.

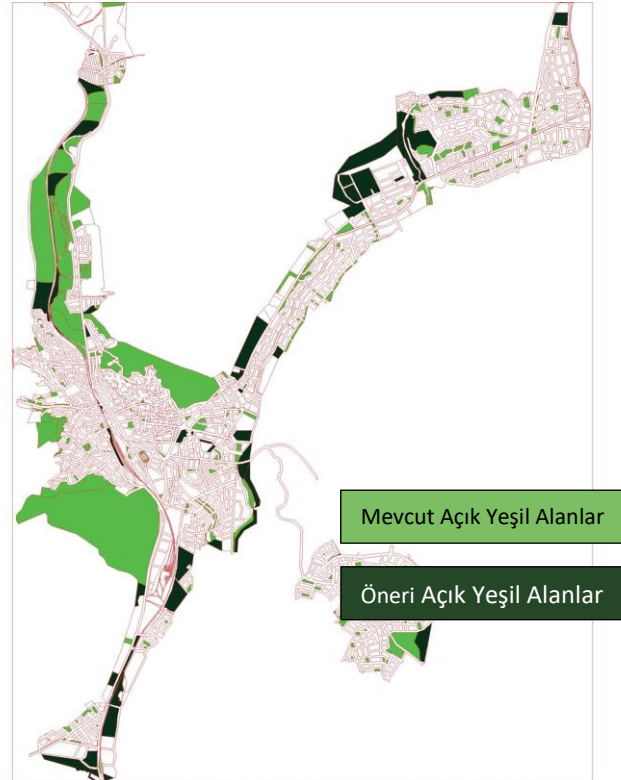
3. Bulgular

Kent içinden geçen Tatlıçay boyunca ve kent içinde parçalar halinde açık yeşil alanlar mevcuttur. Bu alanlar fiziksel ve sosyal işlevleriyle hem doğa hem de kentli açısından büyük önem taşımaktadır. Tatlıçay akarsuyu üzerinde akademik ve kurumsal anlamda çalışmalar yapılmış olmasına rağmen kent ile bütünlüğü tam olarak kurulamamıştır.

Çalışma alanının mevcut açık yeşil alan miktarı Şekil 4'de gösterilmiştir. Kentin mevcut yeşil alan miktarı 3.93 km²'dir. Mevcut durumda kişi başına düşen yeşil alan miktarı 4 m² olarak tespit edilmiştir. Çankırı kent merkezinin açık yeşil alan oranını belirlemek için; Açık Yeşil Alan Miktarı / Kentsel Alan Miktarı $\times 100$ formülü ile kentin açık yeşil alan oranı %20.53 olarak bulunmuştur. Mevcut açık yeşil alanlar kent merkezinde yer alan park, çocuk oyun alanı, spor alanı ve rekreasyon alanlarıdır. Kentin yeşil alan miktarını geliştirmek için kent içinde ve çevresinde bulunan, üzerinde yapılaşma olmayan ve diğer yeşil alanlarla bağlantıyı sağlayabilecek nitelikte olan alanlar öneri yeşil olarak belirlenmiştir. Öneri sonrası kentin yeşil alan miktarı 5.43 km² olarak tespit edilmiştir. Öneri sonrası kişi başına düşen yeşil alan miktarı ise 5.6 m² bulunmuştur. Öneri alanlarda kamulaştırmadan kaynaklanabilecek olumsuzlukları azaltmak için mümkün olduğunca yapılaşmanın olmadığı, boş parsel olarak ayrılmış alanlar öncelikli olarak önerilmiştir. Şekil 5'e bakıldığında öneri alanların kent merkezi sınırında yer alarak kentsel gelişmeyi kontrol edebileceği de öngörülmektedir. Ancak bu fonksiyondan yararlanmak için büyük bir kentsel dönüşümü içeren daha kapsamlı plan kararlarına ihtiyaç bulunmaktadır. Böylece kent merkezine katılabilecek açık yeşil alanların sayısı ve miktarı artabilecektir.

Şekil 4. Çankırı ili açık yeşil alan haritası

Şekil 5. Çankırı ili mevcut ve öneri açık ve yeşil alan haritası

Önerilen açık yeşil alanlar ile kentsel gelişimin kontrol altına alınması, doğal peyzaja müdahalenin azaltılması, kentin yeşil alan miktarının ve kişi başına düşen yeşil alan miktarının artırılması amaçlanmıştır. Önerilen yeşil alanlarda ağaçlandırma çalışmalarına ve peyzaj düzenlemelerine ağırlık verilerek, alandaki bitki örtüsü zenginleştirilirse açık yeşil alanlar arası bağlantılar kurulabilir ve güçlendirilebilir, yeşil alanların kente katkısı uygun değer düzeyinde sağlanabilir hale gelecektir. Mevcut durumda açık yeşil alanlar arası bağlantısı bulunmayan veya yetersiz olan alanların öneri alanlarla mekânsal süreklilikleri artırılmış olacaktır.

Çankırı kentinin bulunduğu coğrafi konum, iklim ve toprak özelliklerinden dolayı doğal açık yeşil alanların oluşumu ve varlığı birtakım kısıtlamalara sahip olup var olanlar da kentsel gelişim ile bu alanlar tehlikeye girmektedir. Kentin güçlü ve zayıf yönleri ile fırsat ve tehditleri SWOT (GZFT) analizi ile değerlendirilmiştir (Çizelge 1) .

Çizelge 1. SWOT (GZFT) Analizi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
<ul style="list-style-type: none">• Kentin tarihi geçmişi ile uzun yıllardır yerleşime açık olması,• Kentin konum olarak Türkiye'nin merkezinde yer alması her türlü hizmet ve yeniliğe ulaşabilir olması,• Kentin İç Anadolu ile Batı Karadeniz geçiş kuşağında yer alması ile farklı bitki türlerinin yetişmesine uygunluğu,• Kent içinden geçen akarsuların varlığı ile ekolojik koridor olarak güçlü potansiyele sahip olması,	<ul style="list-style-type: none">• Kent içerisinde açık yeşil alan yetersizliği,• Kentin toprak yapısının tuzlu olması ile bitki yetiştirmenin ekstra güç istemesi,• Kentin kurak ve soğuk geçen dönemlerinin uzun olması ile açık yeşil alanlara olan talebin azlığı,
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none">• Kentte turizm olanaklarıyla turizm ve rekreasyon konusuna ve açık yeşil alanların önemi konusunda bilincin yüksek olması,• Ülkemizin en zengin kaya tuzu rezervine sahip olması ve Tuz Mağarası turizminin ve tuz ürünlerine olan pazarın artması,• Kentin deprem kuşağında bulunması ile olası afet durumunda açık yeşil alanlara olan ihtiyacın yüksek olması,• Üniversitenin bulunmasıyla kentte açık yeşil alanları kullanacak genç nüfusun varlığı ve konuya bilimsel olarak bakacak yetişmiş insan kaynağının varlığı	<ul style="list-style-type: none">• Öneri açık yeşil alanlar için kamulaştırma sorunları,• Kent içindeki açık yeşil alanların rant değerine sahip olması.• Kentin büyüme eğiliminin devam etmesi

4. Sonuç

Günümüzde hızlı nüfus artışı plansız kentleşme çevre sorunlarının artmasına neden olmuştur. Özellikle kentsel alanlarda gün geçtikçe artan çevresel sorunların en aza indirilmesi, kentsel yaşam kalitesinin artırılması ve gelecek nesillere daha yaşanılabilir kentler bırakılması için ekolojik planlamaya yönelik alternatifler ortaya çıkmaktadır. Türkiye kentleri için 02.09.1999 tarih ve 23804 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ‘İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik’ hükümlerine göre; kentsel alanlarda kişi başına düşen yeşil alan değeri en az 10 m², belediye ve mücavir alan sınırları dışında ise kişi başına en az 14 m² olarak belirlenmiştir (Anonim 1999). Çankırı kentinde yürütülen çalışmada kentsel açık yeşil alanların kent bütününde %20.53 olduğu görülmüştür. Mevcut durumda kişi başına düşen 4m².lik yeşil alan miktarı yönetmelikte belirtilen miktarı karşılamamaktadır. Hatta önerilen yeşil alanlarla bu miktar kişi başına 5.6m².ye çıkarılsa bile bu yeterli görülmemektedir.

Kent için bundan sonra öncelikle yapılması gereken kent merkezinde yeni yapılaşmalara izin verilmemesi, mevcut yeşil alanların korunması, çalışmada önerilen yeşil alanlar yanısıra kent yakın çevresinde ve çeperinde yeni yeşil alanların kente dahil edilmesidir. Kent içinden geçen akarsuyun korunması ve peyzaj tasarımları ile geliştirilmesi insanların bu kaynaktan daha fazla yararlanabilmelerini sağlayacaktır. Aynı zamanda açık yeşil alan yeterliliği sadece nicelikle karşılanmamaktadır. Açık yeşil alanların niteliği ve bitki varlığı da önemlidir. Çankırı kentinin genel toprak yapısının organik maddelerce fakir olması nedeniyle topraklarının ıslah edilmesi, açık alanlar üzerinde yetişecek bitkiler için de önemli ve gereklidir. Açık yeşil alanlarda uygulanacak olan bitkisel tasarımda yörenin doğal bitki türlerinden seçim yapılması açık yeşil alanların nitelik olarak da kaliteli olmasını sağlayacaktır.

Kaynaklar

1. Aksoylu S, Çabuk A & Uz Ö (2005). Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Uzaktan Algılama Yardımıyla Yeşil Alanların Yeterliliğinin Saptanması Üzerine Bir Araştırma. 10. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, 28 Mart-1 Nisan 2005, Hermes Tanıtım Ofset s:124-125, Ankara
2. Anonim, (1999). Resmi Gazete. 1999 tarih 23804 Sayılı İmar Yönetmeliği, Ankara
3. Anonim (2010). Çankırı İl Çevre Durum Raporu. T.C. Çankırı Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 279 s. Çankırı
4. Anonim (2017). Çankırı İli 2016 Yılı Çevre Durum Raporu. Çankırı Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Çankırı
5. Ceylan A (2007). Yaşam Kalitesinin Arttırılmasında Kentsel Yeşil Alanların Önemi ve Kentsel Dönüşüm İle İlişkilendirilmesi, İstanbul Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.
6. Çelik D (2000). Ankara Çankaya İlçesi, Aziziye Mahallesi Mevcut Alan Kullanım Kararları ve Açık Yeşil Alanlarının Saptanması Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
7. Durmuş S (1997). Açık ve Yeşil Alanların Kullanım Özellikleri (Ankara Metropolü Çankaya İlçesi Örneği). Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Kamu Yönetimi Lisansüstü Uzmanlık Tezi. 7, 10, 13 s. Ankara.
8. Gold S M (1980) Recreation Planning and Design. New York, McGraw-Hill.
9. Gökmen B (2007). Çankırı ili coğrafyası. Doktora tezi (basılmış). Ankara Üniversitesi, 396 s, Ankara.

10. Gül A & Küçük V (2001). Kentsel Açık-Yeşil Alanlar ve Isparta Kenti Örneğinde İrdelenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 3; 27- 48.
11. Kuter N (2007). Çankırı Kenti Açık ve Yeşil Alan Varlığı İçinde Tarihi Kent Merkezinin Kentsel Peyzaj Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 309 s
12. Melchert L (2005). The Dutch Sustainable Building Policy: A Model For Developing Countries. Building and Environment, 42 (2), 893-901
13. 17. MGM (2019). Meteoroloji Genel Müdürlüğü, İklim Verileri, <https://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceleristatistik.aspx?k=A&m=>
14. Öztürk B (2004). Kentsel Açık ve Yeşil Alan Sistemi Oluşturulması: Kayseri Kent Bütünü Örneği. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara
15. Timur Ö B & Pekin Timur U (2012). Çankırı Koşullarında Yetiştirilebilecek Bitkiler (Ağaçlar ve Çalılar). Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi, 5(2): 122-124.
16. Tuna F (2010). Çankırı'nın Coğrafi Özelliklerinin Şehrsel Gelişim Potansiyeli Yönünden Değerlendirilmesi. Marmara Coğrafya Dergisi, 21: 219-239
17. TÜİK (2019). Web Sitesi: <https://www.nufusu.com/il/cankiri-nufusu>.
18. Özbilen A (1991). Kentiçi Açık Alanlar ve Dağılımı, Tarihi Eserler ve Gelişen Yeni Yapılaşma. K.T.Ü. Orman Fakültesi, Genel Yayın No:155,F.Y.N: 17, Trabzon, 1991
19. Önder S & Polat A T (2012). Kentsel Açık-Yeşil Alanların Kent Yaşamındaki Yeri ve Önemi, Kentsel Peyzaj Alanlarının Oluşumu ve Bakım Esasları Semineri, Konya.
20. URL-1 <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/195601>
21. URL-2 <http://www.on5yirmi5.com/dosya/turkiyenin-illeri/18-cankiri-hakkinda-genel->
22. URL-3 <http://www.cankiri.bel.tr/sayfa-16/cografya-yapi.php>
23. URL-4 <http://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/editordosya/Cankiri2015.pdf>
24. URL 5 <http://www.cografya.gen.tr/tr/cankiri/ekonomi.html>
25. URL-6 <https://tr.pinterest.com/pin/629941066622896447/?autologin=true>